

HÂKİMLİK & HMGS SINAVI için

MEDENİ USUL HUKUKU

DERS NOTU

ALİ SAKINCI

İMTİYAZ YAYINLARI

İmtiyaz HÂKİMLİK & HMGS Ders Notu
MEDENİ USUL HUKUKU

Ali SAKİNCİ

4. Baskı: Ocak 2026

1 - 3. Baskı: Temsil Kitap

ISBN: 978-625-93633-0-1

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı "İMTİYAZ YAYINLARI'na" aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Yayın Yönetmeni: METİN KAYA

Sayfa Tasarımı:

Sanem Hande Bayramoğlu Genç

Kapak Tasarımı:

Can Turan

MATBAA İLETİŞİM: ARCS Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mahallesi
Aslanbey Caddesi Tuna Han
No: 101/2D İskitler/Ankara
Matbaa Sertifika No: 49427

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
1. MEDENİ USUL HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	2
A. GENEL OLARAK.....	2
B. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU, AMACI VE NİTELİĞİ	2
C. MEDENİ USUL HUKUKUNUN TEMEL KAYNAĞI	3
2. YARGI (YARGISAL FAALİYET) VE YARGI YOLLARI	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MEDENİ YARGIDA GÖREVLİ MAHKEMELER	8
A. İLK DERECE MAHKEMELERİ	8
B. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİ (İSTİNAF MAHKEMELERİ)	19
C. YARGITAY	19
2. MAHKEMELERİN GÖREV VE YETKİSİ (GÖREV VE YETKİ KURALLARI).....	21
A. GÖREV	21
3. HÂKİMİN DAVAYA BAKMAKTAN YASAKLILIĞI VE REDDİ	40
A. HAKİMLERİN BAĞIMSIZLIĞI VE HAKİMLİK TEMİNATI	40
B. HÂKİMİN DAVAYA BAKMAKTAN YASAKLILIĞI VE REDDİ	41
C. HÂKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	47
İKİNCİ BÖLÜM	
1. TARAFLAR.....	51
A. TARAF EHLİYETİ	51
B. DAVA EHLİYETİ.....	52
C. DAVA TAKİP YETKİSİ	53
D. TARAF SIFATI.....	54
E. TARAF DEĞİŞİKLİĞİ	54
2. DAVAYA VEKALET	56
A. GENEL OLARAK.....	56
B. DAVAYA VEKALETİN KAPSAMI	57
C. VEKİLİN AZLİ VE İSTİFASI	58
3. USUL İŞLEMLERİ.....	59
A. TARAF USUL İŞLEMLERİ.....	59

B. MAHKEME USUL İŞLEMLERİ	59
4. YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELER	60
A. TASARRUF İLKESİ	60
B. TARAFLARCA GETİRİLME İLKESİ	60
C. TALEPLE BAĞLILIK İLKESİ	60
D. HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI	60
E. ALENİYET İLKESİ	61
F. USUL EKONOMİSİ İLKESİ	61
G. TEKSİF İLKESİ	61
H. ADİL YARGILANMA HAKKI	61
I. DOĞRUDANLIK İLKESİ	62
J. HÂKİMİN DAVAYI AYDINLATMA ÖDEVİ	62
K. YARGILAMANIN SEVK VE İDARESİ	62
L. DÜRÜST DAVRANMA VE DOĞRUYU SÖYLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	62
5. DAVA ŞARTLARI	63
6. DAVA ÇEŞİTLERİ	65
A. TALEP EDİLEN HUKUKİ KORUMAYA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ	65
B. TALEP SONUCUNA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ	67
C. TOPLULUK (GRUP) DAVASI	70
7. DAVA AÇILMASI	72
A. DAVA DİLEKÇESİ	72
8. DAVAYA CEVAP	75
A. SAVUNMA SEBEPLERİ	75
B. CEVAP DİLEKÇESİ	77
C. KARŞI DAVA AÇILMASI	78
9. CEVABA CEVAP VE İKİNCİ CEVAP DİLEKÇELERİ -	80
A. CEVABA CEVAP VE İKİNCİ CEVAP DİLEKÇESİ (Tarafların İkinci Dilekçeleri)	80
B. İDDİA VE SAVUNMANIN GENİŞLETİLMESİ VEYA DEĞİŞTİRİLMESİ YASAĞI	80
10. ÖN İNCELEME	83
A. Ön İncelemede Yapılacak İşler	83
B. Hak Düşürücü Süreler ve Zaman Aşımı Hakkındaki Kararlar	83
C. Ön İncelemenin Gerçekleştirilmesi	83
D. Ön İnceleme Duruşması	84
11. TAHKİKAT	85
A. GENEL OLARAK	85

B. DURUŞMA	85
C. TUTANAKLAR	88
12. İSTİCVAP	90
A. İSTİCVAP OLUNACAK KİŞİLER	90
B. İSTİCVAP OLUNACAK TARAFIN DAVET EDİLMESİ	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. İSPAT	93
A. İSPATIN KONUSU	93
B. İSPAT HAKKI	93
C. İSPAT YÜKÜ	93
D. İSPAT ÖLÇÜSÜ	95
2. İKRAR	96
A. GENEL OLARAK	96
B. İKRAR ÇEŞİTLERİ	96
3. DELİLLER	98
A. GENEL OLARAK	98
B. DELİL ÇEŞİTLERİ	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. ÖN SORUN VE BEKLETİCİ SORUN	122
A. ÖN SORUN	122
B. BEKLETİCİ SORUN	122
2. DAVA ARKADAŞLIĞI (SÜBJEKTİF DAVA BİRLEŞMESİ)	123
A. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI	123
B. MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI	124
3. DAVANIN İHBARİ VE DAVAYA MÜDAHALE	125
A. DAVANIN İHBARİ	125
B. DAVAYA MÜDAHALE	126
4. ISLAH	129
5. DAVA KONUSUNUN DEVRİ	131
A. Dava konusunun davalı tarafından devri	131
B. Dava konusunun davacı tarafından devri	131
6. DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ VE AYRILMASI	132
A. DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ	132
B. DAVALARIN AYRILMASI	133
7. TEMİNAT	134

A. Teminat Gösterilmesi Gereken Haller	134
B. Teminat Kararı	134
C. Teminat gösterilmemesinin sonuçları	134

BEŞİNCİ BÖLÜM

1. TAHKİKATIN SONA ERMESİ, SÖZLÜ YARGILAMA VE HÜKÜM	136
A. TAHKİKATIN SONA ERMESİ VE SÖZLÜ YARGILAMA	136
B. HÜKÜM (KARARLAR)	136
2. HÜKMÜN BİLDİRİLMESİ VE KAPSAMI	138
3. YOK (GÖRÜNÜŞTE) HÜKÜM VE ETKİSİZ HÜKÜM.....	139
4. HÜKMÜN TASHİHİ, TAVZİHİ VE TAMAMLANMASI.....	139
5. DAVAYA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ	140
A. DAVADAN FERAGAT	140
B. DAVAYI KABUL	141
C. SULH	142

ALTINCI BÖLÜM

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR	144
A. İHTİYATİ TEDBİR.....	144
B. DELİL TESPİTİ	147
C. DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR	148

YEDİNCİ BÖLÜM

KANUN YOLLARI	150
1. İSTİNAF.....	151
A. İSTİNAF YOLUNA BAŞVURULABİLEN KARARLAR	151
B. İSTİNAF DİLEKÇESİ.....	152
C. ÖN İNCELEME	154
D. İNCELEME	155
E. İSTİNAF AŞAMASINDA YAPILAMAYACAK İŞLEMLER	156
F. KARAR VE TEBLİĞİ	156
2. TEMYİZ	158
A. GENEL OLARAK.....	158
B. TEMYİZ EDİLEMİYEN KARARLAR.....	158
C. BOZMA (TEMYİZ) SEBEPLERİ	159
D. TEMYİZ YOLUNA BAŞVURULMASI	160
E. TEMYİZ İNCELEMESİ VE DURUŞMA	160
F. ONAMA KARARLARI	161

G. BOZMAYA UYMA VEYA DİRENME.....	161
H. KANUN YARARINA TEMYİZ	162
3. USULE İLİŞKİN KAZANILMIŞ HAK (USULİ MÜKTESEP HAK)	163
4. KESİN HÜKÜM	164
A. ŞEKLİ ANLAMDA KESİN HÜKÜM.....	164
B. MADDİ ANLAMDA KESİN HÜKÜM	164
5. YARGILAMIN İADESİ (YENİLENMESİ).....	167
A. YARGILAMANIN İADESİ SEBEPLERİ	167
B. İNCELEME	169
C. İCRANIN DURDURULMASI	169

SEKİZİNCİ BÖLÜM

1. SÜRELER - ESKİ HALE GETİRME - ADLİ TATİL - TEBLİGAT	171
A. SÜRELER.....	171
B. ESKİ HALE GETİRME	173
C. ADLİ TATİL.....	174
D. TEBLİGAT	175
2. YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLİ YARDIM	178
A. YARGILAMA GİDERLERİ.....	178
B. ADLİ YARDIM (MÜZAHARETİ ADLİYE)	180

DOKUZUNCU BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜ	183
ÇEKİŞMESİZ YARGI	186
A. GENEL OLARAK.....	186
B. HUKUK MUHAKAMELERİ KANUNU'NDA AÇIKÇA BELİRTİLEN ÇEKİŞMESİZ	186
YARGI İŞLERİ	186
C. ÇEKİŞMESİZ YARGININ ÖZELLİKLERİ.....	189
D. ÇEKİŞMESİZ YARGI İLE ÇEKİŞMELİ YARGININ KARŞILAŞTIRILMASI	191

ONUNCU BÖLÜM

TAHKİM	193
Hakemin reddi sebepleri ve reddi usulü	195
Yeni hakem seçilmesi	196
HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK	202
A. Arabulucuk ve Arabulucu kavramları	202
B. Arabuluculuğa ilişkin Temel İlkeler	202

C. Arabuluculuk Faaliyeti	202
D. Arabuluculuk sürecinin başlaması ve sürelerle etkisi.....	203
E. Dava Şartı Olarak Arabuluculuk	203
ELEKTRONİK İŞLEMLER	204
DİSİPLİN PARA CEZASI	205
YABANCI MAHKEME KARARLARININ TENFİZİ VE TANINMASI	205
A. TENFİZ.....	205
B. TANIMA.....	206

GİRİŞ

GİRİŞ

1. MEDENİ USUL HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

A. GENEL OLARAK

Medeni¹ usul hukukunun gündeme gelebilmesi için, hukuk düzenince korunan bir menfaatin yani **hakkin** (kişilik hakkı, alacak hakkı, mülkiyet hakkı vs.) **ihlal edilmiş olması** (veya ihlal tehlikesinin yaşanması) ve bununla ilgili bir **uyuşmazlığın ortaya çıkması gerekir**. Örneğin, işçinin ücretini alamaması, satış bedelinin ödenmemesi, taşınır veya taşınmaz mal ya da hak üzerinde hak iddiaları, eşi tarafından aldatılan kişinin boşanmak istemesi vs.

Ortaya çıkan bu uyuşmazlıkların taraflar arasında çözülememesi halinde hakkı ihlal edilen kişi, son çare olarak yargı organlarına başvurmak zorunda kalacaktır. Yargı organlarına başvurulması ile uyuşmazlık, sadece taraflar arasında yaşanan bir sorun olmaktan çıkacak ve yargı organlarını da içine alan üçlü bir ilişkiye dönüşecektir. Böylelikle, sıkı şekilde düzenlenmiş yargılama kuralları içerisinde, tarafların karşılıklı mücadelesi başlayacak ve kural olarak yargı organlarının tasarrufunda bir karar ortaya çıkacaktır.

Devlet, kişiler arasında özel hukuk alanında çıkan uyuşmazlığı, kural olarak **onların talebi üzerine**, yargı organları aracılığıyla çözer. Özellikle çekişmesiz yargıdaki bazı istisnai durumlar dışında, yargı organlarının özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklara kendiliğinden el koyması ve bu uyuşmazlıkları çözmesi söz konusu olamaz. Hukuki koruma ihtiyacı içinde olan kimse, bu konuda talepten bulunmalıdır.

Hukuki koruma denildiğinde, ikili bir ayırım yapmak mümkündür:

- ✓ **Nihai koruma:** Asıl ulaşılmak istenen ve kalıcı olan korumadır. En önemli bölümünü, değişik türleri ile **dava** oluşturmaktadır. Nihai koruma ile yargı organına başvuruda amaçlanan asıl korumaya ulaşılmış ve ihlal edilen hakkın yerine getirilmesi tam olarak sağlanmış olacaktır.
- ✓ **Geçici koruma:** Asıl hukuki koruma sağlanıncaya kadar geçici olarak hakkın yerine getirilmesi ihtiyacının sonucudur. İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti birer geçici korumadır.

B. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU, AMACI VE NİTELİĞİ

Medeni usul hukuku, uyuşmazlık çözüm yöntemlerini ve bu konuda en klasik çözüm yöntemi **olan mahkemelerin işleyişi ile mahkeme ve taraflar arasındaki ilişkiyi** düzenleyen hukuk dalıdır. Mahkemelere başvurulduğunda, mahkemenin bu uyuşmazlığı nasıl çözümleyeceği, ne tür bir yöntem uygulayacağı usul hukukunun konusunu oluşturur. Bu nedenle, medeni usul hukuku, hukuk mahkemelerinin özel hukuka ilişkin uyuşmazlıklarla ilgili yargısal faaliyetlerini konu alan, yazılı veya yazılı olmayan tüm kuralları içermektedir.

Medeni usul hukukunun konusu olan uyuşmazlıklar, özel hukuka ait uyuşmazlıklardır. Bununla birlikte, kuralları bakımından kamu hukuku karakteri ağır basmaktadır. Yani, medeni usul hukukunun kamu hukukuyla ilgili hükümleri ağır basmakla beraber, özel hukuka ilişkin hükümleri de bulunmaktadır.

Tüm yargılama hukuklarının amacı, maddi gerçeği tespittir. Bir uyuşmazlıkla ilgili olarak, henüz yargılama yapılmadan var olan maddi gerçek, yargılama sonunda bir mahkeme kararı şeklinde

¹ “Medeni” terimiyle, medeni hukukta olduğu gibi, “kamu ya da kamusal olmayan”, yani kişiler arasındaki özel ilişkiler ifade edilmek istenir.

ortaya çıkan adli gerçeğe örtüştüğü ölçüde adalet gerçekleşmiş olacaktır.

Medeni usul hukuku, şekli bir hukuk dalıdır. Başka bir ifade ile medeni usul hukuku sıkı şekil kurallarına bağlı bir hukuftur. Taraflar yargılama süresince, belirli süreler ve belirli kurallar içinde iddia ve savunmalarını ileri sürebilirler. Özellikle, kanunda öngörülen süre ve usul içinde yapılmayan bir işlemin, kural olarak daha sonra tamamlanabilmesi mümkün değildir. Şekil kuralları, tarafların belli işlemleri belli şekilde ve belli süreler içinde yapmasını gerektirir. Şekil kuralları, hâkimin keyfi davranışlarını önleyen, taraflara eşit ve tarafsız davranılmasını sağlayan kurallardır.

C. MEDENİ USUL HUKUKUNUN TEMEL KAYNAĞI

Medeni usul hukukunun asli ve temel kaynağı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'dur. Bununla birlikte, yargılama, çok yönlü bir faaliyet olduğundan, yargılama ile ilgili bütün hususların HMK'de düzenlenmesi beklenilemez. HMK dışındaki düzenlemelerde de yargılamaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

➤ HMK'de düzenlenmeyen bazı konu veya kurumlar

- ✓ Yargı örgütü (Genel Mahkemeler ve Bölge Adliye Mahkemeleri "Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kurulu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun"da; Yargıtay, Yargıtay Kanunu'nda; özel mahkemeler ise kendi kuruluş kanununda düzenlenmiştir)
- ✓ İhtiyati haciz (İİK'de düzenlenmiştir)
- ✓ Tanıtma ve tenfiz (MÖHUK'da düzenlenmiştir)
- ✓ Tebliğat (Tebliğat Kanunu'nda düzenlenmiştir.)
- ✓ Harçlar (Harçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir.)
- ✓ Usuli Kazanılmış (Müktesep) Hak (Yargıtay içtihatlarından doğmuştur)
- ✓ Aleyhe bozma ve aleyhe hüküm verme yasağı
- ✓ Değişiklik Davası
- ✓ Mütelahik dava
- ✓ Uzlaştırma

2. YARGI (YARGISAL FAALİYET) VE YARGI YOLLARI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 9. maddesi uyarınca, "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır."

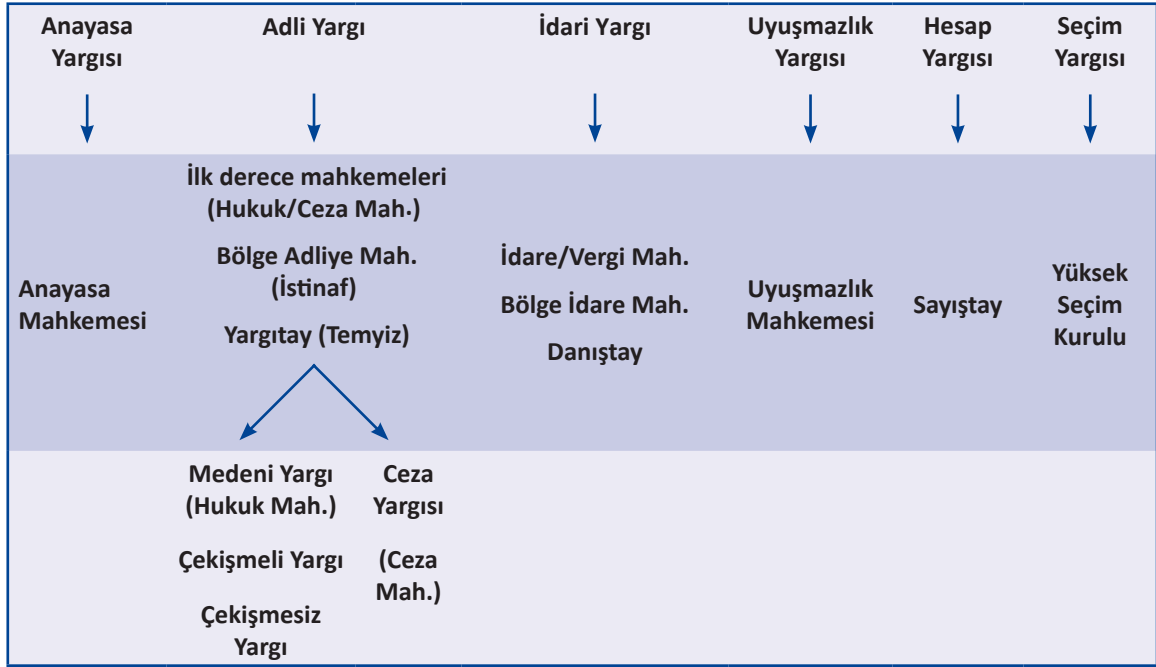
Yargı ya da yargısal faaliyet, "şekli" (organik) ve "maddi" anlamda olmak üzere iki farklı kritere göre tarif edilebilir. Şekli yani organik anlamda yargı, faaliyette bulunan makamı yani mahkemeleri ifade eder. Buna göre, mahkemelerin her türlü faaliyeti (yazı işlerinin yürütülmesi, personelin yönetilmesi, hâkimlerin tayin ve terfileri vs.) yargısalıdır.

Bir mahkeme faaliyetinin gerçekten yargısal olup olmadığının belirlenebilmesi için asıl olarak, yargının "maddi" anlamdaki tarifine başvurmak gerekir. Çünkü, "yargı" denilince kural olarak maddi anlamda yargı anlaşılır. Buna göre maddi anlamda yargı; "**objektif hukukun, bağımsız hâkimler (mahkemeler) tarafından belli bir olaya uygulanmasıdır.**"² Örneğin, bir davanın görülmesi ve karara bağlanması.

Ülkemizde, yargı birliği değil yargı ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir. Türk yargı sistemine

2 KURU, Baki / AYDIN, Burak: Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C. I, Ankara 2021, s. 37.

bakıldığında, yargının şu kollara ayrıldığı görülür.

Bu yargı kolları aynı derecede ve eşittir, yani birbirlerine bir altlık üstlük ilişkisi ile bağlı değildir. Hiçbir yargı çeşidindeki mahkeme, diğer yargı çeşidine bağlı değildir. **Yargı kolları arasındaki ilişki yargı yolu ilişkisi olup, bu bir dava şartıdır** (HMK m. 114/1-b).

4 **A. Anayasa Yargısı:** Anayasa yargısında tek derecelik esas benimsenmiş olup, bu yargı kolunda tek mahkeme Anayasa Mahkemesi'dir. Anayasa Mahkemesi'nin üç önemli görevi vardır:

I. **Anayasaya uygunluk denetimi:** Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün, Anayasa'ya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

“

DİKKAT:

Hukuk mahkemeleri, görülmekte olan bir davada uygulanacak kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu kanaatindeyse bu durumu **zorunlu bekletici mesele** yapmak ve Anayasa Mahkemesi'nin kararını beklemek zorundadır. Anayasa Mahkemesi, **beş ay** içinde bu aykırılık iddiasını çözüme kavuşturmazsa ilgili hukuk mahkemesi, mevcut kanun hükmüne göre karar verecektir.

”

II. **Bireysel başvuru:** Medeni yargıda verilmiş ve kesinleşmiş olan hükümleri, yargılama sırasında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediği açısından inceleyecektir. Anayasa Mahkemesi, hukuk mahkemesi kararının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle teminat altına alınan temel hak ve özgürlükler ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucuna varırsa, bu durum, kural olarak **hukuk mahkemesinde yeniden yargılama sebebi** oluşturur.

III. **Yüce Divan sıfatıyla baktığı işler:** Anayasa Mahkemesi; Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar gibi anayasada belirtilen belli kişileri görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

DİKKAT:

Anayasa Mahkemesi ile medeni yargıda görev yapan hukuk mahkemeleri arasında doğrudan hiyerarşik bir ilişki bulunmamakla birlikte, **yargı yolu** uyumsuzluğu çıkarsa, bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin kararı esas alınır.

B. İdari Yargı: Devlet, belediye, köy gibi idari makamların idari faaliyetleri sebebiyle ortaya çıkan uyumsuzlukları çözümleyen ve esasen, vatandaşların idareye karşı korunması amacıyla oluşturulmuş yargı koludur. Bu nedenle, idare aleyhine açılan davalar idari yargının görev alanına girmektedir. Bu yargı kolundaki mahkemeler, idare mahkemeleri, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'dır.

Bununla birlikte, idare aleyhine açılan tüm davalar idari yargıya tabi değildir. İdari yargı, idarenin işlem ve eylemlerinden ve genel olarak **kamu hukukuna ait faaliyetlerinden doğan uyumsuzlukların** çözümlendiği yargı koludur.

Adli yargının görev alanına giren bazı işler:

- ✓ Bir hukuki işlem veya eylem, idare tarafından yapılmış olmasına rağmen, kamu hukuku alanında etkili değilse, aksine **özel hukuk alanına giriyorsa** veya bu konuda **özel hükümler varsa**, bu gibi uyumsuzlukların çözüm yeri adli yargıdır. Örneğin, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan kira sözleşmeleri özel hukuk hükümlerine tabi olduğu için, bu ilişkiden kaynaklanan uyumsuzluklar adli yargının görev alanına girecektir.
- ✓ Ayrıca, **idare tarafından açılan davalar**, kural olarak idari yargıda değil, adli yargıda görülür.
- ✓ **Gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine karşı idare mahkemelerinde dava açılmaz.** İdare tarafından açılan bu tarz davalar kural olarak adli yargıda görülecektir. Çünkü, idari yargıda davalı daima idaredir. Ayrıca, bir idari işlem veya eylem ile ilgili olmasına rağmen özel hukuk kişilerine karşı açılan karşı davalar da adli yargıda görülür. Buna karşılık idari davalar, adli yargıda karşı dava olarak açılmaz.

İdari yargıda, İdari Yargılama Usulü Kanunu uygulanır. Ancak, İYUK m. 31 uyarınca,

“Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re’sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

C. Adli Yargı: Adli yargı için, diğer yargı kollarına göre, genel yargı koludur demek yanlış olmayacaktır. Kural olarak, **diğer yargı kollarına girmeyen uyuşmazlıklar hakkında karar veren yargı kolu adli yargıdır.** Ceza yargısı ve medeni yargı olmak üzere ikiye ayrılır.

Ceza yargısı, ceza kanunlarına göre suç sayılan fiiller hakkında devletin sahip olduğu cezalandırma yetkisini kullandığı ve buna ilişkin yargılamanın yapıldığı yargıdır. Ceza Muhakemesi Kanunu uygulanır. Ancak, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde HMK kıyasen uygulanır. Medeni yargı ise, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünü, hakların tespitini ve gerçekleşmesini amaç edinir. Adli yargı kolunda en yüksek mahkeme Yargıtay'dır.

Ceza yargısında, kamusal yarar esas olduğundan “resen araştırma ilkesi geçerli iken, medeni yargıda ise kişisel yarar esas alındığından “tasarruf ilkesi” ve “tarafarca hazırlama ilkesi” esastır.

“

DİKKAT:

Ceza mahkemelerinin, hukuk mahkemelerine ilişkin bir uyuşmazlık hakkında verdikleri kararlar batıl değil, iptal edilebilir kararlardır.

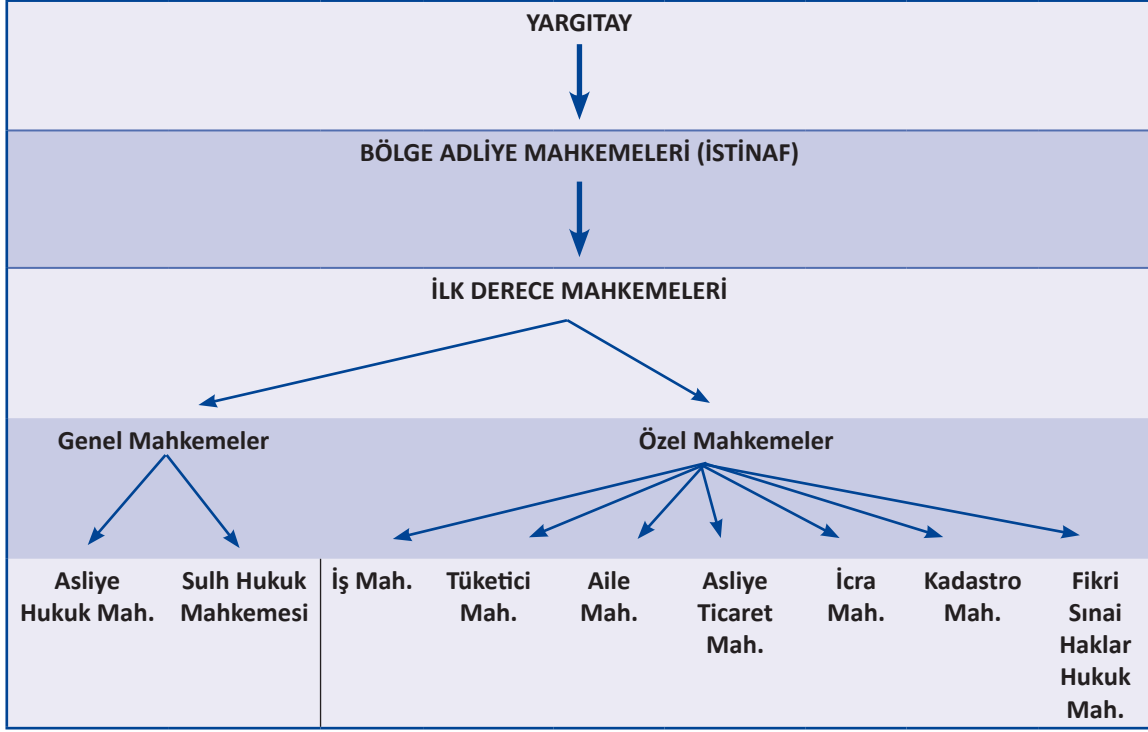
”

Medeni yargı, kendi içinde çekişmeli yargı ve çekişmesiz yargı olarak ikiye ayrılır. Medeni usul hukuku ve HMK, esasen çekişmeli yargıyı inceleme konusu yapmakla birlikte, çekişmesiz yargıya da özel bir kısım ayırmıştır.

Birinci Bölüm

1. MEDENİ YARGIDA GÖREVLİ MAHKEMELER

Hukukumuzda üçlü mahkeme sistemi uygulanmaktadır. Bunlar, ilk derece mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri (istinaf) ve Yargıtay'dır (temyiz).

8

A. İLK DERECE MAHKEMELERİ

Bir uyuşmazlığın çözümü için ilk olarak başvurulması gereken ve ilk olarak karara bağlanması gereken mahkemelerdir. İlk derece mahkemeleri; **genel mahkemeler** olan asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemesi ile özel kanunlarla kurulan **özel mahkemelerdir**. Hukuk mahkemeleri, her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde **Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı'na kurulur**. Hukuk mahkemeleri bulundukları il veya ilçenin adı ile anılır.

İlk derece mahkemeleri arasındaki ilişki GÖREV İLİŞKİSİDİR. Şöyle ki;

- ✓ Genel mahkemeler olan asliye hukuk mahkemesi ile sulh hukuk mahkemesi arasındaki ilişki,
- ✓ Genel mahkemeler ile özel mahkemeler arasındaki ilişki ve
- ✓ Özel mahkemeler arasındaki ilişki görev ilişkisidir.

Bu nedenle, davanın yanlış mahkemede açılması halinde açılan bu dava, dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddedilecektir.

İş durumun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu mahkemeler aynı hukuk mahkemesinin daireseleri şeklindedir ve bir numara alarak o yerin adıyla anılır. Örneğin, Ankara 6. Tüketici Mahkemesi, İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi gibi. Davalar iş yüküne göre bu dairelere dağıtılır. Özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, daireler

arasındaki iş dağılımı Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenebilir. Bu kararlar Resmî Gazete’de yayınlanır. Daireler, tevzi edilen davalara bakmak zorundadır. Bu daireler arasındaki ilişki, “iş dağılımı” ilişkisidir. Daireler, tevzi edilen davalara bakmak zorunda olduğundan, **bu mahkemelerce görevsizlik kararı verilemeyeceği gibi, taraflar da iş dağılımına itiraz edemezler.**

Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir hukuk mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel kanunlarında yargı çevresi belirtilmemiş olan hukuk mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine, **Adalet Bakanlığı’nın önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulu’nca karar verilir.**

“

Karıştırma:

- ✓ Mahkemelerin kurulması, HSK’nın olumlu görüşü üzerine Adalet Bakanlığına kurulur.
- ✓ Mahkemelerin kaldırılmasına veya yargı çevresinin belirlenmesine, değiştirilmesine, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine **Hâkimler ve Savcılar Kurulu** karar verir.

”

I. GENEL MAHKEMELER

Genel mahkemeler, çözümledikleri uyuşmazlıklar, belirli kişi veya kişi gruplarıyla ya da belirli işlerle sınırlandırılmamış olan mahkemeler olup, bu mahkemeler **asliye** hukuk ve **sulh** hukuk mahkemeleridir.

1. Asliye Hukuk Mahkemeleri

- ✓ Genel görevli ilk derece mahkemesi olan asliye hukuk mahkemeleri tek hâkimli olarak görev yapar.
- ✓ Asliye hukuk mahkemelerinde kural olarak yazılı yargılama usulü uygulanır.

2. Sulh Hukuk Mahkemeleri

- ✓ Genel görevli ilk derece mahkemesi olan sulh hukuk mahkemeleri tek hâkimli olarak görev yapar.
- ✓ Basit yargılama usulüne tabidir.

“

DİKKAT:

Asliye hukuk mahkemesi, sulh hukuk mahkemesinin üstünde bir mahkeme olmayıp, her iki mahkeme de genel görevli ilk derece mahkemesidir. Asliye hukuk mahkemesinin ve sulh hukuk mahkemesinin görevlerine daha sonra değinilecektir.

”

II. ÖZEL MAHKEMELER

Belirli uyuşmazlıkları çözümlmek üzere özel kanunlarla kurulmuş mahkemelerdir. Özel mahkemeler, belli konularda uzmanlaşmış olmaları sebebiyle o uyuşmazlığı daha sağlıklı bir yargılama ile çözüme kavuşturma, maddi gerçeği ortaya koyma ve adaleti sağlama açısından önem taşır. Medeni yargı alanında kurulmuş olan özel mahkemeler şunlardır:

- ✓ Asliye ticaret mahkemeleri
- ✓ Aile mahkemeleri
- ✓ İş mahkemeleri
- ✓ İcra mahkemeleri
- ✓ Tüketici mahkemeleri
- ✓ Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri
- ✓ Kadastro mahkemeleri

1. Asliye Ticaret Mahkemeleri

a. Görevi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 5 uyarınca, aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm **ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine** bakmakla görevlidir.

10

Bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve aşağıda açıklanacak ticari sayılan davalarla, özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye ticaret mahkemesinde bakılır. Bir yerde ticaret davalarına bakan birden çok asliye ticaret mahkemesi varsa, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, asliye ticaret mahkemelerinden biri veya birkaçı münhasıran deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevlendirilebilir.

“

DİKKAT:

Asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki **görev ilişkisi** olmakla birlikte, asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevresindeki bir ticari davada görev kuralına dayanılmamış olması, **görevsizlik kararı verilmesini gerektirmez; asliye hukuk mahkemesi, davaya devam eder.**

”

6102 sayılı TTK'nin 4. maddesinde, ticari davalar ve çekişmesiz yargı işlerinin neler olduğu belirtilmiştir. Buna göre, ticari davalar, kendi içerisinde mutlak ve nisbi olmak üzere ikiye ayrılır. Asliye ticaret mahkemesi, mutlak veya nisbi ticari nitelikteki bu davalara bakmakla görevlidir.

Mutlak ticari davalar	Tarafların tacir olup olmadığına veya yapılan işin ticari olup olmadığına bakılmaksızın; ✓ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, ✓ Türk Medenî Kanununun, rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlar hakkındaki 962 ilâ 969 uncu maddelerinde, ✓ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun malvarlığının veya işletmenin devralınması ile işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi hakkındaki 202 ve 203, rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, yayın sözleşmesine dair 487 ilâ 501, kredi mektubu ve kredi emrini düzenleyen 515 ilâ 519, komisyon sözleşmesine ilişkin 532 ilâ 545, ticari temsilciler, ticari vekiller ve diğer tacir yardımcılar için öngörülmüş bulunan 547 ilâ 554, havale hakkındaki 555 ilâ 560, saklama sözleşmelerini düzenleyen 561 ilâ 580 inci maddelerinde, ✓ Fikrî mülkiyet hukukuna dair mevzuatta, ✓ Borsa, sergi, panayır ve pazarlar ile antrepo ve ticarete özgü diğer yerlere ilişkin özel hükümlerde, ✓ Bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde, ✓ Öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri, ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır.
Nisbi ticari davalar	✓ Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile ✓ Taraflardan birinin ticari işletmesiyle ilgili olan havale, vedia, fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar asliye ticaret mahkemesinde görülür.

KARIŞTIRMAYIN: Ticari iş ile ticari dava aynı şey değildir. Örneğin, TTK m. 19/2 uyarınca, "Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça diğeri için de ticari iş sayılır." Yani, bir ev hanımı olan E, süpermarketten bir deterjan satın almıştır. Bu iş, market için ticari iş olmakla birlikte, E için değildir. Ama arada bir sözleşme bağı olduğu için, bu iş artık E için de ticari iş sayılır ve bu ilişkiye ticari işe ilişkin hükümler uygulanır. Bununla birlikte, bu ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlık, ticari dava olmayacağından asliye ticaret mahkemesinin değil, asliye hukuk mahkemesinin görev alanına girecektir. Asliye hukuk mahkemesi, uyuşmazlığı çözümlerken ticari hükümleri uygulayacaktır³.

b. Dava şartı olarak arabuluculuk

Ticari davalardan, konusu bir miktar **para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında** dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren altı hafta içinde sonuçlandırır. Bu süre zorunlu hâllerde arabulucu tarafından en fazla iki hafta uzatılabilir (**6 hafta + 2 hafta**) (TTK m. 5/a).

3 Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2021, s. 41.

c. Toplu mahkeme oluşu

Asliye ticaret mahkemeleri toplu mahkeme olup, bu mahkemelerde bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur. Konusu para ile ölçülebilen uyuşmazlıklarda, dava değeri **bir milyon**⁴ Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın;

1. İflas, iflasın kaldırılması, iflasın kapatılması, konkordato ve yeniden yapılandırmadan kaynaklanan iş ve davalara,
2. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı işler ile davalara,
3. Şirketler ve kooperatifler hukukundan kaynaklanan genel kurul kararlarının iptali ve butlanına ilişkin davalara, yönetim organları ve denetim organları aleyhine açılacak sorumluluk davalarına, organların azline ve geçici organ atanmasına ilişkin davalara, fesih, infisah ve tasfiyeye yönelik davalara,
4. Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara,

ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır.

d. Yargılama usulü

Ticari davalarda da deliller ile bunların sunulması 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabidir. **Yazılı yargılama usulü uygulanır.** Bununla birlikte, miktar veya değeri **bir milyon** Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda **basit yargılama usulü** uygulanır. Bu rakamın üzerindekiyle ise yazılı yargılama usulü uygulanır. Bu fıkrada belirtilen parasal sınır, 6100 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasına göre her yıl belirlenen oranlarda artırılır.

2. Aile Mahkemeleri

Tek hâkimli olarak faaliyet gösteren aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulan özel mahkemelerdir. Aile mahkemesinin görevleri şunlardır:

- ✓ 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım (**vesayet**) hariç⁵ olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre **AİLE HUKUKUNDAN DOĞAN DAVA VE İŞLER**. Bu dava ve işler, evlilik ve hısımlık ilişkileri olarak özetlenebilir.

Evlenme, evlenmenin mutlak butlanla malul olduğuna ilişkin dava, nişanlanma, batıl olan evlenmeler, boşanma, evliliğin genel hükümleri (temsil, konut seçimi gibi), eşler arasındaki mal rejimleri, soybağı, babalık, tanıma ve tanınmanın iptali davası, evlat edinme, velayet, çocuk malları vs. aile mahkemesinin görevine giren dava ve işlere örnek verilebilir.

⁴ Bu miktar, 2023 yılı için geçerlidir. Bu parasal sınır, 6100 sayılı HMK'nin ek 1. maddesinin birinci fıkrasına göre her yıl artırılır. Bu maddeye göre, "her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırların; o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların on Türk lirasını aşmayan kısımları dikkate alınmaz." Buna göre, 2024 yılı için bu rakam 1.584.600 TL'dir.

⁵ Vesayete ilişkin dava ve işler, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemesinin görevine girer. Hatta, sulh hukuk mahkemesi vesayet makamı; asliye hukuk mahkemesi ise denetim makamı olarak bilinir.

- ✓ 20.5.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının **tanıma ve tenfizi**,
- ✓ Kanunlarla verilen diğer görevler.

3. İş Mahkemeleri

a. Görevleri

İş mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde Adalet Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde kurulur. İş mahkemesinin başlıca görevine giren dava ve işler şunlardır:

- ✓ 5953 sayılı Kanuna tabi gazeteciler, 854 sayılı Kanuna tabi gemi adamları, 4857 sayılı İş Kanunu'na veya 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun İkinci Kısımının Altıncı Bölümünde düzenlenen hizmet sözleşmelerine tabi işçiler ile işveren veya işveren vekilleri arasında, **iş ilişkisi nedeniyle sözleşmeden veya kanundan doğan her türlü hukuk uyuşmazlıklarına**,
- ✓ İdari para cezalarına itirazlar ile 5510 sayılı Kanunun geçici 4. maddesi kapsamındaki uyuşmazlıklar hariç olmak üzere Sosyal Güvenlik Kurumu veya Türkiye İş Kurumunun taraf olduğu **iş ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklara**,
- ✓ Diğer kanunlarda iş mahkemelerinin görevli olduğu belirtilen uyuşmazlıklara, ilişkin dava ve işlere bakar.

b. Dava şartı olarak arabuluculuk

Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan **işçi veya işveren alacağı ve tazminat ile işe iade** talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Bu alacak ve tazminatla ilgili **"itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları"nda da** arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.

Arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren üç hafta içinde sonuçlandırır. Bu süre zorunlu hâllerde arabulucu tarafından en fazla bir hafta uzatılabilir (3 hafta + 1 hafta). Arabuluculuk bürosuna başvurulmasından son tutanağın düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemez.

“

DİKKAT:

İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davalarında arabulucuya başvurulması dava şartı değildir.

”

c. Sosyal Güvenlik Kurumuna başvuru zorunluluğu

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklarda, **hizmet akdine tabi çalışmaları nedeniyle zorunlu sigortalılık sürelerinin tespiti talepleri hariç** olmak üzere, dava açılmadan önce Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurulması zorunludur. Diğer kanunlarda öngörülen süreler saklı kalmak kaydıyla yapılan başvuruya altmış gün içinde Kurumca cevap verilmezse talep reddedilmiş sayılır. Kuruma karşı dava açılabilmesi için taleplerin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması şarttır. Kuruma başvuruda geçirilecek süre zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

d. Yargılama usulü

- ✓ İş mahkemelerinde **basit yargılama usulü** uygulanır.
- ✓ İş Mahkemeleri Kanununun 6. maddesinde yetki kurallarına özel düzenlemelere yer verilmiştir. Şöyle ki:
 - İş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesidir.
 - Davalı birden fazla ise bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.
 - İş kazasından doğan tazminat davalarında, iş kazasının veya zararın meydana geldiği yer ile zarar gören işçinin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.
 - İş mahkemelerinin yetkilerine ilişkin olarak diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır.

“

NOT

Bu yetki kurallarına aykırı yetki sözleşmeleri geçersizdir.

”

- ✓ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun kanun yollarına ilişkin hükümleri, iş mahkemelerince verilen kararlar hakkında da uygulanır. Kanun yoluna başvuru süresi, ilamın taraflara tebliğinden itibaren işlemeye başlar.
- ✓ HMK m. 103/1-ç hükmü uyarınca, hizmet akdi veya iş sözleşmesi nedeniyle **işçilerin açtıkları** (işveren tarafından açılanlar değil) davalar **adli tatilde** de görülür.

14

4. İcra Mahkemeleri

İcra mahkemeleri, başta icra ve iflas dairelerinin işlemlerine karşı yapılan itiraz ve şikayetler olmak üzere, **“ihalenin feshi gibi”**, icra ve iflas hukukuna ilişkin uyuşmazlıkları çözmek amacıyla, asliye hukuk mahkemesi derecesinde kurulmuş tek hâkimli mahkemelerdir.

- ✓ İcra mahkemesinin baktığı işler ivedi işlerden sayılır ve icra mahkemelerinde **basit yargılama usulü uygulanır**.
- ✓ **Adli tatil hükümleri uygulanmaz**. Yani, dava ve işler adli tatilde de görülür.

“

önemli:

İcra mahkemesi kararları, kural olarak **maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez**. **İSTİHKAK DAVASI** ile **İHALENİN FESHİNE** ilişkin kararları ise maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Bu nedenle icra mahkemesince verilen bir karar, takip hukuku açısından sınırlı bir kesinlik ifade ettiğinden, aynı husus genel mahkemelerde tekrar dava konusu yapılabilir. İcra mahkemelerinde verilen kararlar, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden kural olarak yargılamanın yenilenmesi yoluna da gidilemez.

”

- ✓ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 18/3 gereğince, icra mahkemesinde şikayet nedeniyle yapılacak yargılamada, duruşma yapılmasına karar verildiğinde, duruşmaya taraflar gelmese bile dosya işlemiden kaldırılmaz ve gereken karar verilir.

5. Tüketici Mahkemeleri

a. Görevi

Tüketici mahkemeleri, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalarda görevli, tek hâkimli ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde kurulan mahkemelerdir. Tüketici mahkemeleri nezdinde **Bakanlık, tüketiciler ve tüketici örgütleri tarafından açılan davalar 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununda düzenlenen harçlardan muaftır.**

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'a göre, tüketici ve tüketici işlemi şu şekilde ifade edilmiştir.

- ✓ Tüketici: Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi,
- ✓ Tüketici işlemi: Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, **eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi** ifade eder.

b. Yargılama usulü

- ✓ Tüketici davaları, **tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki** tüketici mahkemesinde de açılabilir.
- ✓ Tüketici mahkemelerinde **basit yargılama usulü** uygulanır.

c. Dava şartı olarak arabuluculuk

Tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Şu kadar ki, aşağıda belirtilen hususlarda dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmaz:

- ✓ Tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olan uyuşmazlıklar
- ✓ Tüketici hakem heyeti kararlarına yapılan itirazlar
- ✓ Tüketici işlemi mahiyetinde olan ve taşınmazın aynından doğan uyuşmazlıklar

d. Belirli miktarın altında kalan uyuşmazlıklarda tüketici hakem heyetine başvuru zorunluluğu

- ✓ Tarafların İcra ve İflas Kanunundaki hakları saklı kalmak kaydıyla; değeri **104 bin** Türk Lirasının⁶ altında bulunan uyuşmazlıklarda tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur. Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz.
- ✓ Başvurular, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu veya tüketici işleminin yapıldığı yerdeki tüketici hakem heyetine yapılabilir.

⁶ 2024 yılı için öngörülen sınır. Bu parasal sınırlar her takvim yılı başından itibaren geçerli olmak üzere, o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılarak uygulanır. Bu artışların hesabında bin Türk Lirasının küsuru dikkate alınmaz.

- ✓ Taraflar, **tüketici hakem heyetinin kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren İKİ HAFTA içinde tüketici hakem heyetinin veya tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesine itiraz edebilir.** İtiraz, tüketici hakem heyeti kararının icrasını durdurmaz. Ancak talep edilmesi şartıyla hâkim, tüketici hakem heyeti kararının icrasını tedbir yoluyla durdurabilir.

DİKKAT:

Tüketici hakem heyeti kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine tüketici mahkemesinin vereceği karar kesindir. Yani, bu karara karşı kanun yolu kapalıdır.

6. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri

Sınai Mülkiyet Kanunu ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun düzenlediği hukuki ilişkilerden doğan dava ve işlerde görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesidir. Yani; marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ile geleneksel ürün adlarına ilişkin uyuşmazlıklarla; kitap, film, müzik gibi fikir ve sanat eserlerine ilişkin uyuşmazlıklarda görevli mahkemelerdir. Bu mahkemeler, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde Adalet Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde kurulur. **Yazılı yargılama usulü** uygulanır.

7. Kadastro Mahkemeleri

Kadastro mahkemeleri, genel mahkemelere ait olup da Kadastro Kanunu'nun uygulanması ile ilgili dava ve işlere, belirlenen usul ve esaslara göre bakmak üzere her kadastro bölgesinde tek hâkimli ve asliye hukuk mahkemesi sıfatını haiz yeter sayıda kadastro mahkemesi kurulur.

Kadastro Kanunu'nun amacı, ülke koordinat sistemine göre memleketin kadastral veya topoğrafik kadastral haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukukî durumlarını tespit etmek suretiyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun öngördüğü tapu sicilini kurmak, mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmaktır.

Kadastro mahkemesi; taşınmaz mal mülkiyetine ve sınırlı ayni haklara, tapuya tescil veya şerh edilecek veyahut beyanlar hanesinde gösterilecek sair haklara, sınır ve ölçü uyuşmazlıklarına, kadastroya ve tapu sicilini ilgilendiren benzeri davalara ve özel kanunlarca kendisine verilen işlere bakar; kadastroya veya kadastro ile ilgili verasete ait uyuşmazlıkları çözümleyebileceği gibi, istek üzerine veraset belgesi de verebilir.

- Kadastro mahkemesi, yalnız kadastro işlerine münhasır olmak üzere;
 - ✓ Velisi veya vasisi bulunmayan küçüklere ve kısıtlılara **kayyım** tayin eder. Bunların menfaatlerini korumak amacıyla Türk Medeni Kanunu'nun hâkimin iznini şart kıldığı hallerde bu izni verir.
 - ✓ Tutanağı düzenlenen taşınmaz mallara ait ihtiyati tedbir kararı verebilir. Bu kararı hemen o yerin kadastro ve tapu sicil müdürlüklerine bildirir. Tedbir kararı alan taraf karar gününden itibaren usulün öngördüğü süre içinde kadastro mahkemesinde dava açmadığı takdirde tedbir kendiliğinden hükümsüz kalır.
- Kadastro mahkemelerinde genel mahkemelerden farklı bir usul uygulanır. Bu usul kuralları

Kadastro Kanunu'nun 28 vd. maddelerinde düzenlenmiştir.

- ✓ Kadastro mahkemelerinde **resen araştırma ilkesi** uygulanır.
- ✓ Kadastro mahkemesinde gelmeyen tarafın yokluğunda duruşma yapılır. Taraflardan hiç biri gelmez ise **dosya işleminden kaldırılmaz. Bu mahkemede dosyanın işleminden kaldırılması hükümleri uygulanmaz.**
- ✓ Kadastro Kanunu'nun uygulanmasında aksi belirtilmedikçe **basit yargılama usulü** uygulanır.
- ✓ Kadastro mahkemeleri **adli tatile tabi değildir.** Adli tatilde de dava görülmeye devam eder.
- ✓ Davada menfaatleri zıt olmamak şartıyla, kadastro işlerinde karı ve koca birbirlerini vekil tayin edebilirler. Kadastro veya sulh hâkimi tarafından tasdik edilmiş vekaletnameler de geçerlidir.

Kadastro mahkemeleri kararları, davada taraf olanlar ile taraflar dışında hak iddia ederek davaya müdahil sıfatıyla katılanların leh ve aleyhinde kesin hüküm teşkil eder. Taraf olmadığı halde lehine karar verilen şahıs hakkında mahkemece tesis edilen hüküm yukarıda sözü edilenleri de bağlar.

Asliye Ticaret Mahkemesi	✓ Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir. ✓ <u>Dava şartı olarak arabuluculuk:</u> Ticari davalardan, konusu bir miktar para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. ✓ Asliye ticaret mahkemeleri toplu mahkeme olup, bu mahkemelerde bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur. Konusu para ile ölçülebilen uyuşmazlıklarda, dava değeri bir milyon Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın kanunda belirtilen bazı işler, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır. ✓ Yazılı yargılama usulü uygulanır. Bununla birlikte, miktar veya değeri bir milyon Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır.
Aile Mahkemesi	✓ 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun <u>vesayet kısmı hariç olmak üzere</u> aile hukukundan doğan dava ve işlerle, aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi.
İş Mahkemesi	✓ İş Kanunundan ve hizmet sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklara bakar. ✓ <u>Dava şartı olarak arabuluculuk:</u> İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları hariç olmak üzere; işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Bu alacak ve tazminatla ilgili "itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları"nda da arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. ✓ İş mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. ✓ İş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesidir. ✓ İşçiler tarafından açılan davalarda adli tatilde de görülür.

İcra Mahkemesi	✓ İcra mahkemeleri, başta icra ve iflas dairelerinin işlemlerine karşı yapılan itiraz ve şikayetler olmak üzere, icra ve iflas hukukuna ilişkin uyuşmazlıkları çözmek amacıyla, asliye hukuk mahkemesi derecesinde kurulmuş tek hâkimli mahkemelerdir. ✓ İcra mahkemesinin baktığı işler ivedi işlerden sayılır ve icra mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. ✓ Adli tatil hükümleri uygulanmaz. Yani, dava ve işler adli tatilde de görülür. ✓ İcra mahkemesi kararları, kural olarak maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez.
Tüketici Mahkemesi	✓ Tüketici mahkemeleri, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalarda görevlidir. ✓ Tüketici davaları, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde de açılabilir. ✓ Tüketici mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. ✓ Dava şartı olarak arabuluculuk: Tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. ✓ Belirli miktarın altında kalan uyuşmazlıklarda tüketici hakem heyetine başvuru zorunluluğu: Tarafların İcra ve İflas Kanunundaki hakları saklı kalmak kaydıyla; değeri 104 bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur.
Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi	✓ Sınai Mülkiyet Kanunu ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun düzenlediği hukuki ilişkilerden doğan dava ve işlerde görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesidir. ✓ Yazılı yargılama usulü uygulanır.
Kadastro mahkemesi	✓ Kadastro Kanunun uygulanması ile ilgili dava ve işlere bakar. ✓ Kadastro Kanunu'nun uygulanmasında aksi belirtilmedikçe basit yargılama usulü uygulanır. ✓ Kadastro mahkemeleri adli tatile tabi değildir. Adli tatilde de dava görülmeye devam eder. ✓ Davada menfaatleri zıt olmamak şartıyla, kadastro işlerinde karı ve koca birbirlerini vekil tayin edebilirler

B. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİ (İSTİNAF MAHKEMELERİ)

I. GENEL OLARAK

Bölge adliye mahkemeleri, ilk derece ve temyiz arasında, “adli yargı ikinci derece mahkemeleri” sıfatıyla yer almaktadır. Görevi, adli yargı ilk derece mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamak ve kanunlarda verilen diğer görevleri yapmaktır. 18 tane BAM vardır:

- ✓ Antalya, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Samsun (2016)
- ✓ Adana, Bursa (2017)
- ✓ Konya, Sakarya (2018)
- ✓ Diyarbakır, Kayseri, Trabzon, Van (2019)
- ✓ Denizli, Malatya, Tekirdağ (2022)

Bölge adliye mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur.

Bölge adliye mahkemeleri, başkanlık, ceza daireleri başkanlar kurulu, hukuk daireleri başkanlar kurulu, daireler, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı, bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur.

Bölge adliye mahkemeleri, hukuk ve ceza dairelerinden oluşur. Her bölge adliye mahkemesinde en az üç hukuk ve en az iki ceza dairesi bulunur. Gerekli hâllerde dairelerin sayısı, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca artırılıp azaltılabilir.

Dairelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur.

II. HUKUK DAİRELERİNİN GÖREVLERİ

Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin görevleri şunlardır (5235 sayılı Kanun m. 36):

- ✓ Adlî yargı ilk derece hukuk mahkemelerinden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyip karara bağlamak,
- ✓ Yargı çevresi içerisinde bulunan adlî yargı ilk derece hukuk mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek,
- ✓ Yargı çevresindeki yetkili adlî yargı ilk derece hukuk mahkemesinin bir davaya bakmasına fiilî veya hukukî bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir hukuk mahkemesine nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermek,
- ✓ Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

C. YARGITAY

I. GENEL OLARAK

Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen (kural olarak bölge adliye mahkemelerince verilen) ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercii olan bağımsız bir yüksek mahkemedir. Yargıtay; Birinci Başkanlık, daireler, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, bürolar ve idari birimlerden oluşur.

Yargıtayda 12 hukuk 12 ceza dairesi ve her dairede bir daire başkanı ile yeteri kadar üye bulunur. Daireler heyet hâlinde çalışır, heyet bir başkan ve dört üyenin katılımıyla toplanır. Üye sayısının yeterli olması halinde birden fazla heyet oluşturulabilir. Bu durumda, oluşturulan diğer heyetlere, heyette yer alan en kıdemli üye başkanlık eder. Heyetler işi müzakere eder ve salt çoğunlukla karar verirler. Müzakereler gizli cereyan eder. Yargıtay hukuk daireleri arasında iş bölümü ilişkisi bulunur.

II. GÖREVLERİ

- ✓ Adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümleri ilk ve son merci olarak inceleyip karara bağlamak,
- ✓ Yargıtay Başkan ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili ve özel kanunlarında belirtilen kimseler aleyhindeki görevden doğan tazminat davalarına ve bunların kişisel suçlarına ait ceza davalarına ve kanunlarda gösterilen diğer davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakmak,
- ✓ İçtihat uyumsuzluklarını gidermek
- ✓ Kanunlarla verilen diğer işleri görmek.